

קב ונקי

יו"ל ע"י צבי וינברג רמת בית שמש

להערות ולקבלת הגיליון – zmw100@gmail.com

- מדוע קוראים לספר הרביעי "במדבר" ולא "במדבר"?
- דיין שלוקח כסף על כתיבת וסידור הגט, האם הגט כשר?
- בכור עם ב' ראשים בכמה שקלים פודים אותו?
- מה אומרים חז"ל על מי שנתמנה לשוטר?
- ישראל בעל מוס, והערב רב, האם מנו אותם במנין בני ישראל?
- איש פחות מגיל עשרים האם יכול לעבור לפני התיבה בתפילת מוסף?
- לאיזה שבט היו יותר בנות מבנים?
- מה הטעם שרק מגיל עשרים יוצאים לצבא?
- מי שעושה עבירה מתחת לגיל עשרים, האם לא מקבל כלל עונש בידי שמים?
- מדוע אדם שאין לו מזל טוב נקרא "שלומיאל"?
- האם יש עדיפות למנות לוי לשמש בית הכנסת?
- לכמה קהילות חלוקים עם ישראל?
- באיזה צורה יש לסדר את ספסלי בית הכנסת?
- מדוע נשאו את מיטתו של יעקב אבינו ממצרים לא"י דרך המדבר, ים המלח, ועבר הירדן?
- מה הקשר בין דגלי בני ישראל במדבר לאכילת אגוזים בראש השנה?
- המלמד את בן חבירו תורה – האם קיים מצוות פרו ורבו?
- מה היה יחסו של הגר"א זצ"ל עם ילדיו?
- איזה קדושה יש לבכור בזמן הזה גם לאחר שנפדה?
- מה הטעם שבכור מקבל "פי שנים" בירושה?
- האוכל מסעודת פדיון חבן כאילו צם פ"ד תעניות - מה המקור לזה?
- באיזה סכנה נמצא חבכור לפני שפודים אותו?
- האם אדם יכול לשלוח "לוי" לעשות פדיון חבן בשביל בנו?
- לוי שתפקידו לשורר בכלי ושורר בפה וכן לחיפך - האם חייב מיתה?
- איך הבעל קורא מסיים את קריאת הפרשה בפסוק "ולא יבאו לראות כבלע את הקודש ומתו" חרי יש לסיים בדבר טוב?

שהתחיל בהן בספר הכהנים ולא נישלם ביאורן שם והשלימן בספר הזה"י.

ומאבי מורי שליט"א שמעתי, שלפי הרמב"ן ניתן לבאר מדוע קוראים לספר זה "במדבר" בפת"ח ולא "במדבר" בשו"א.

שלכא'ו היה צריך לקרוא לזה ע"ש הפסוק הראשון דכתיב "במדבר", אלא שלפי משי"כ הרמב"ן יש לומר שכיון שהמצוות שנישנו בספר זה לא נוהגות לדורות, לכן מדגישים שספר זה נאמר לתקופת המדבר, "במדבר".

מדוע קוראים לספר הרביעי "במדבר" ולא "במדבר"?

(א) וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי בְּאַהֲל מוֹעֵד בְּאַהֲד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לֵאמֹר.

הרמב"ן בהקדמה לספר במדבר כתב "שאין בספר הזה מצוות הנוהגות לדורות זולת מצוות בעניני הקרבנות

וצ"ע על הרמב"ן מכמה וכמה מצוות שנישנו בספר זה שלא בעניני קרבנות, וגם לא נישנו כלל בספר ויקרא, כגון ציצית, חלה, וברכת כהנים, ועוד.

דין שלוקח כסף על כתיבת וסידור הגט, האם הגט כשר?

(א) וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באהרן לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר.

בילקוט שמעוני כאן מובא: מכאן שנו רבותינו בגי דברים ניתנה התורה באש מים ובמדבר, במדבר דכתיב "במדבר סיני", ולמה ניתנה תורה בגי דברים הללו לומר לך מה אלו חנים לעולם אף התורה חנם לעולם.

ובנדרים (זו.) ונכורות (כט.) ילפי' מדכתיב (דברים ד, ה) "ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה'" דמה אני בחנם אף אתם נמי בחנם, ועי' ברמב"ם הל' ת"ת (פ"א ה"ז) פרטי הדינים בזה, לגבי לימוד תורה בשכר.

והנה בפירוש רבי עובדיה מברטנורא בכורות (ד, ה) עמש"כ שם במשנה "הנוטל שכר לדון דיניו בטלים", כתב: "וברבני אשכנז ראיתי שערוריה בדבר זה, שלא יבוש הרב הנסמך ראש ישיבה ליטול עשרה זהובים כדי להיות חצי שעה על כתיבת ונתינת גט אחד, והעדים החותמים על הגט שני זהובים או זהוב לכל הפחות לכל אחד,

ואין זה הרב בעיני אלא גזלן ואנס, לפי שהוא יודע שאין נותנים בעירו גט שלא ברשותו, ונותן הגט בעל כרחו צריך שיתן לו כל חפציו. וחושש אני לגט [זה] שהוא פסול, דהא תנן במתניתין הנוטל שכר לדון, דיניו בטלין. להעיד, עדותו בטילה", ע"כ.

והביאו בסדר הגט סי' א' (בסוף שו"ע הל' גיטין סי' קנ"ד), וכתב ע"ז הרמ"א "ולא נהגו כמותו, וגם טעמו אינו כלום כי הוא מדמה דבר זה למה שאמרו הנוטל שכר לדון דיניו בטלין ואינו ראייה כי סדור הגט אינו דין אלא למוד בעלמא".

בכור עם ב' ראשים בכמה שקלים פוטים אותו?

(א) שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֶדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלָתָם.

כאן במנין בני ישראל מוזכר "לגלגלתם", ולהלן (ג, טו) לגבי מנין בני לוי לא מוזכר זה אלא רק: פָּקַד אֶת בְּנֵי לֵוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם כָּל זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וְעַלְהָ תִּפְקְדֵם.

ובשו"ת חת"ס (יו"ד סי' רצ"ד ד"ה וראיתי) מביא יישוב על זה מספר קול יהודה בשם הגאון מו"ה שמואל קראקוואר זצ"ל.

שמה שכתוב "לגלגלתם" היה מקום לרבות אדם שיש לו ב' ראשים [גולגולות] שיהיה נמנה בשנים, ולכן בשבט לוי שנמנו מבן חודש ומעלה, היה יכול להיות אצלם מקרה כזה שתינוק עם ב' ראשים יחיה עד גיל חודש ימים, והיה מקום לטעות ולמנות אותו בשניים.

אבל אצל ישראל שנמנו מבן עשרים, לא יכול להיות כזה מקרה, משום שהרי מי שיש לו ב' ראשים אינו יכול להיות עד גיל עשרים, ולכן לגבי לוי לא כתוב 'לגלגלתם', משא"כ לגבי ישראל, ע"כ.

ובמנחות (זו.) מביאה הגמ' ספק לגבי מי שיש לו ב' ראשים באיזה ראש מניח תפילין. ומביאה שם שאם נולד בכור שיש לו ב' ראשים חייב ליתן לכהן י" סלעים.

וכ' שם תוס' (ד"ה קום גלי, עם הגהות השיטמ"ק שם אות יח) שבעולם הזה אין מקרה כזה, אבל מובא במדרש, שאשמדאי הוציא מתחת הקרקע לפני שלמה המלך אדם אחד שיש לו ב' ראשים, ונשא אשה והוליד בנים חלק עם ב' ראשים, וחלק עם ראש אחד, וכשבאו לחלוק בנכסי אביהם, אותו אחד שהיה לו ב' ראשים רצה שני חלקין ובאו לפני שלמה המלך, שלמה בחכמתו הרתיח מים וכיסה אחד מן הראשים ושפך את המים הרותחים על ראש השני ומחמת צער צעק בשני ראשים, אמר שלמה שמע מינה שתולדה אחת לב' הראשים ואין נידון אלא כאיש אחד.

מה אומרים חז"ל על מי שנתמנה לשוטר?

(א) וְאַתָּה הִפְקַד אֶת הַלְוִיִּם עַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל כָּל בְּלִיָּו וְעַל כָּל אִשָּׁר לֹא הָמָה יִשְׂאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאַתָּה כָּל בְּלִיָּו וְהֵם יִשְׁרְתֵהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁכָּן יִהְיֶה.

וכתב בעל הטורים: הפקד שנים במסורה, הפקד את הלויים ואידך הפקד עליו רשע (תהלים קט, ו) וזה הוא שאמרו אין אדם נעשה שוטר מלמטה אלא א"כ נעשה רשע מלמעלה, וזהו הפקד את הלויים שנעשו שוטרים, הפקד עליו רשע¹.

בס' כרמי ישראל (להרב ישראל יצחק חסידה זצ"ל) כתב על דברי בעה"ט שמאמר זה קשה מאד להולמו וכי הלויים רשעים הם ח"ו.

וכתב שאולי יש לבאר מאמר זה על פי דברי בעל אור החיים על הפסוק (דברים יג, יח) ונתן לך רחמים ורחמך כי החרמת עיר הנדחת אנשים נשים וטף מוליד בנפש הישראלי טבע של אכזריות ויש לחשוש מזה, מבטיח לנו הכתוב אם עושים זאת לשם שמים בגלל מצות התורה אין לחשוש לזה, ונהפוך הוא ונתן לך רחמים, ע"כ דבריו.

והנה הלויים שומרי משמרת הקודש והמקדש ואחראים על טהרתו, נאלצים היו להתנהג בתקיפות שהגיע לפעמים עד אכזריות ממש.

ולדוגמא באה אשה שבנה חולה מסוכן ורוצה להכנס פנימה להתפלל לרפואתו אומר לה הלוי, הלכה היא עד כאן מותר לך ללכת ולא יותר, האשה בוכה ומתחננת לפניו רחם עלי הילד מסוכן תן לי להכנס פנימה, והוא נאלץ להתאכזר עליה ולא לתת לה להכנס במקום שאסור לה, פקידות כזאת אי אפשר למסור אלא לשבט לוי שעליהם

¹ וראה מקור למאמר זה ברמב"ם פיה"מ (אבות א, י) כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור מלמטה נעשה רשע מלמעלה, ובהגה' מהרי"ץ חיות לאבות כתב ע"ז שמקור דברי הרמב"ם בגמ' סנהדרין (קג:) כיון שנעשה רשע מלמטה נעשה רשע מלמעלה, ולפני הרמב"ם היתה בלי ספק הגירסא "כיון שנעשה ראש מלמטה נעשה רשע מלמעלה".

לאיזה שבט היו יותא בנות מבנים?

(א,מב) בְּנֵי נַפְתָּלִי תוֹלְדֹתָם לְמַשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא.

כתב בעל הטורים: שבט השבטים נאמר "לבני", ורק בנפתלי נאמר "בני", לפי שבשבט נפתלי היו בנות יותר מבנים.

ולכך רמז יעקב אבינו בברכת נפתלי (בראשית מט, כא) **אילה שלוחה הנותן**, ראשי תבות אשה.

ולפיכך בפרשת פנחס כתוב בכולן "בני", לפי שמותו האנשים, ונתרבו הנשים, לכך לא אמר "לבני".³

מה הטעם שרק מגיל עשרים יוצאים לצבא?

(ג,א) מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְיָאתָם אִתָּהּ וְאַחֲרָיָהּ.

האנשים הנספרים ע"י מחצית השקל היו רק אלו שמעל עשרים, שהם יוצאים לצבא.

וברמב"ן כתב: שיוצאים לצבא רק מגיל עשרים, משום שאינו חזק למלחמה בפחות מכ' שנה וכמו שאמרו באבות (ה, כא) בן עשרים לרדוף,

ובכלי יקר כתב: שמצד היותו בר עונשין בבי"ד של מעלה, ביותר מדקדק במעשיו ומסתמא יש לו יותר זכויות שיגינו בעדו במלחמה שהרי הכהן מכריז "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו", וכל פחות מבן כ' מסתמא אינו מדקדק כ"כ במעשיו ואין לו כ"כ זכויות שיכריעו על חובותיו.

ועי' אור החיים (שמות ל, יד) שבהיותו מבן עשרים הנה הוא שלם בדעתו להחזיק מגן וצנה בתגבורת השכל וההבחנה בדרך החיים.⁴

ההוהנה במסכת אבות (שם) כתוב שנותנים ללימוד מקרא משנה ותלמוד 15 שנים, מחמש עד עשר למקרא, מעשר עד חמש עשרה למשנה, ומחמש עשרה עד עשרים לתלמוד,

ואחר גיל עשרים אמרי' "בן עשרים לרדוף" וכ' ברע"ב לרדוף - אחר מזונותיו לאחר שלמד מקרא משנה וגמרא ונשא אשה והוליד בנים צריך הוא לחזור ולבקש אחר מזונות,

ועי' בשולחן ערוך הרב הל' ת"ת (פ"ג סעי' א') שהקשה דכיון שמבן חמש עשרה עד עשרים צריך ללמוד תלמוד א"כ איך הוא מצווה לישא אשה בהיותו בן י"ח הרי זה

³ וראה במסורה, וברבנו בחיי, ובס' אוצר המכתבים (לרבי יוסף משאש זצ"ל ח"א מכתב ש"ח) כתב ב' טעמים אחרים.

⁴ **ועי' ברמב"ם** (פכ"ט ממכירה ה"ג) שקטן עד בן עשרים שנה אין יכול למכור בנכסיו אביו מפני שדעתו נוטה אחר המעות ועדיין לא נתישבה דעתו בדרכי העולם

נאמר "ותומיד ואוריד לאיש חסידך", והם מסטרא גבורה שבחסד, בחר שבטי ישראל כלומר הפקד עליו רשע יתכן רק על ידי הפקד את הלוי מכיון שהקב"ה בחר בהם לא יבואו לידי אכזריות, ע"כ.

בשו"ת דברי חיים (ח"א ח"מ סי' כה עמ' קכו) במכתב לבנו, כתב: ובעיני ראיתי גודל העושק הנעשה בעיר והכל לש"ש, וגם אם נמנה איזה נאמן מסתמא נוטה אחר הנגידים כידוע וגם אם לפעמים נושאים ונותנים שני אנשים או ג' משני הצדדים דרך שכמה יבואו לרצח אביונים ומי שיתמנה לעסק זה יקויים בו דברי בעל הטורים ז"ל אים אדם נעשה שוטר מלמטה א"כ נעשה רשע מלמעלה. ולכן אהובי בני צריך להתיישב היב אם הוא לטובת השענקרס שרובם עניין כידוע ולא לטובת הנגידים המכוונים לש"ש.

ישראל בעל מום, והערב רב, האם מנו אותם במנין בני ישראל?

(ג,א) מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְיָאתָם אִתָּהּ וְאַחֲרָיָהּ.

בס' טעמא דקרא (להגר"ח קניבסקי שליט"א) כתב שיש לעיין האם כל אלו שלא יצאו למלחמה לא נמנו, כגון בעל מום (כדאיתא בספרי) ומי שאינו מיוחס.

ואם נאמר שלא נמנו, י"ל שאף פטורים ממחצית השקל, כמו בפחות מבן כ'.

אמנם להלכה אין נפק"מ שהרי הרמב"ם לא הביא את ההלכה של פחות מבן כ', ע"כ.²

רעיון זה כבר נמצא בספר הקדמון **מנחה בלולה** (לרבי אברהם מנחם רפא פורת אבי משפחת רפפורט, נדפס לראשונה בשנת שני"ד) שכתב כאן על המילים "כל יוצא צבא": ולא החולים והזקנים ואיש הירא ורך הלבב, ובמנין הזה יכירו עוצם השגחת ה' יתברך עליהם שלא יפקד מהם איש במלחמה, כמו שמצינו במלחמת מדין.

והוסיף שם שמהמילה "בישראל" לומדים שהערב רב לא נמנו במנין זה.

איש פחות מגיל עשרים האם יכול לעבור לפני התיבה בתפילת מוסף?

וראה תורה תמימה (כי תשא אות כב) שהביא הגהות רעק"א (על שו"ע או"ח סי' קו), שנשים פטורות מתפילת מוסף משום שתפילה זו באה לזכר קרבן מוסף, וקרבתן זה בא ממעות השקלים, וכיון שנשים פטורות ממחצית השקל, לכן גם פטורות מתפילת מוסף.

וכתב שם התורה תמימה שלפ"ז אף איש פחות מבן עשרים שפטור ממחצית השקל, יהיה פטור אף מתפילת מוסף, ואם נאמר שכל הפטור מן הדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתו, א"כ אין לאיש פחות מבן עשרים לעבור לפני התיבה בתפילת מוסף להוציא את הרבים ידי חובה. **וראה** באריכות בזה בס' **אשי ישראל** על הל' תפילה שהרחיב בדברי הפוסקים בזה.

ואם השיג בזה הנאה גשמית, הרי זה דרך אגב, ומציאת פרנסה וסיוע.

לא שיהיה אדם קל דעת עצלן שאינו יכול לעמוד במה שמוטל עליו בעבודתו, ולא שיהיה אדם שמדמה לעצמו כי שירותו את בית הכנסת הוא כשירותו בבית מבתי האנשים וכו'.

ולא אדם שאינו חס על ממון ישראל ולא עוד אלא ממון שמים, שלא יחוס על כלי בית הכנסת ולא ישמור עליהם, ולא שיהיה אדם שתכליתו בזה הוא השכר שיקבל, וכל מאמציו הם למטרת השגת אותו שכר, עד שאילו היה בא לו שכרו מבלי שירותו היה מפסיק את שירותו.

ולא יהיה אדם שאינו ירא חטא, ואם אפשר שיהיה לוי הרי זה עדיף משיהיה משאר ישראל.

כל זה צריך לתת את הדעת עליו ולשאוף לכך הואיל ובית הכנסת הוא מקדש מעט, ולא היו שומרי מקדש גדול אלא הלויים שומרים משמרת המקדש, ואף משה ואהרן חונים לפני המשכן והזר הקרב יומת וכו', ע"כ.

ואת דבריו הביא בס' נפלאות מתורתך להרב יצחק רצאבי שליט"א פ' במדבר עמ' סז) והעיר שמה שכתב שיש עדיפות שמשמ בית הכנסת יהיה לוי, זה חידוש גדול מאוד, ולא נמצא זאת בפוסקים, ועי"ש שהרחיב בדבר.

לכמה קהילות חלוקים עם ישראל?

(ב,ב) איש על דגלו באתת לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו.

כתב השל"ה הקדוש (דרך חיים - פרשת במדבר): "הארז"ל היה אומר, כמו שיש ד' דגלים, כך יש ד' כתות בישראל חלוקים באיזה מנהגים, ספרד אשכנז קטלונא אטליא, וכל אחד ישאר בדגלו לנהוג מנהגו, ואלו ואלו דברי אלהים חיים".

באיזה צורה יש לסדר את ספסלי בית הכנסת?

(ב,ב) איש על דגלו באתת לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו.

הרמ"א (או"ח סי' קנ סעי' ה) כתב שסדר הישיבה בבית הכנסת הוא, שהזקנים יושבים פניהם כלפי העם, ושאר העם כולם יושבים שורות שורות, פניהם כלפי הקודש ופני הזקנים.

וכתב בט"ז (סק"ב) שמ"מ יזהרו שלא יעשו שום מקום לישוב עליו בין הבימה ובין ההיכל באופן שיהיה פני היושב נגד הבימה ואחוריו להיכל, דגנאי הוא, ועוד שלא יפסיק בין המברך על הס"ת ובין היכל, דנראה כמשתחוה לו המברך.

אולם מאידך גיסא מצינו הרבה בתי כנסת באירופא שצורת סידור הספסלים של בית הכנסת היתה, שמכל צידי בית הכנסת היו פונים לכיוון הבימה שבאמצע ביהכנ"ס כולל צד מזרח.

יפריע לו לרצף של החמש שנים, וכתב: "כי גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג' שנים בלי טרדה גדולה כ"כ בטרם יוליד בנים הרבה"

מי שעושה עבירה מתחת לגיל עשרים, האם לא מקבל כלל עונש בידי שמים?

והנה כתוב בשמות (ל,יב) שמחצית השקל בא לכפרה, ולכן כ' החזקוני שם (ל,יד) שמי שפחות מגיל עשרים כיון שאינו נענש בידי שמים אין צריך להביא כפרה.

ובשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת סי' קס"ד) כתב: "ולדעתי ג"כ לא מסתבר שלא יהיה שום עונש שמים על האדם קודם עשרים שנה ונמצא עולם הפקר וירצח את רעהו כשלא יהיו שם עדים וינאף ויעשה כל תועבות השם, ולדעתי הכוונה שבעה"ז אין הקב"ה עונשו בחייו קודם כ' שנה אבל אחר מיתה כל מעשה האדם כל ימי חייו משהגיע לכלל דעת אפי' לעונות הפעוטות שכבר יודע שהיא עבירה צריך לסבול כפי מעשיו".

מדוע אדם שאין לו מזל טוב נקרא "שלומיאל"?

(א,ו) לשמעון שלמיאל בן צורישדי.

בגמ' סנהדרין (פב:) מובא שזמרי בן סלוא שחטא עם כזבי בת צור נשיא מדין (להלן כה,ו) הוא "שלומיאל בן צורי שדי" הנשיא של שבט שמעון, ונקרא "זמרי" שנעשה כביצה המוזרת, אולם שמו האמיתי הוא "שלומיאל".

ומובא שם ששישה⁵ ניסים נעשו לו לפנחס בהריגתו את זמרי, וראו שמאת ה' היתה זאת.

בס' ליקוטי חבר בן חיים" (לרבי חזקיה פייבל פלוט זצ"ל אב"ד שוראני - מתלמידי החתם סופר זצ"ל - ח"ד ליקוטי הערות לפי פנחס עמ' טז) מביא שמרגלא בפי מרן (החת"ס) [צוק"ל, דמה ששגור בפי כל ישראל שקורין לאדם שאין לו מזל טוב - "שלומיאל", הוא ע"פ הגמרא הני"ל דמאחר שנעשו לפנחס ניסים שיהרג זמרי, א"כ היה לו מזל גרוע, ולכן אדם שאין לו מזל טוב נקרא על שמו - "שלומיאל", ומ"מ אין רוצין לקראו "זמרי" משום אל תפתח פה לשטן.

האם יש עדיפות למנות לוי לשמש בית הכנסת?

(א,ג) והלויים יחנו סביב למשכן העדת ולא יהיה קצף על עדת בני ישראל ושמרו הלויים את משמרת המשכן העדות.

בספר המספיק לעובדי השם (לרבי אברהם בן הרמב"ם, ח"ב נדפס מכת"י בהוצ' אנ"א, בפרק הדין על הכנת מקום לתפילה עמ' 26) כותב:

האדם שיהיה ממונה להיות שמש בית הכנסת יהיה ירא שמים בעל חרידות וכח וחריצות, המאמין כי שירותו את בית הכנסת היא נכבדות עבורו וקבלת שכר ממנו יתעלה,

⁵ ובמדרש מופיע שנעשו לו י"ב ניסים

⁶ מובא חלקים ממנו גם בס' המספיק הוצ' פלדהיים תשס"ח עמ' 300.

והטעם לזה הוא כמש"כ בשו"ת מחולת המחנכים (לרבי ישראל דוד שלזינגר זצ"ל – ברטיסלב תר"ט סי' ה' עמ' לח ד"ה וצורת): ש"צורת בית הכנסת הנהוגה, דומה היא ממש לדגלי מדבר שהיה שלשה מחנות, מחנה שכונה באמצע וסביב לה מחנה לוויה וסביב לה ארבעה דגלים.

כן הבימה באמצע שעליה קורים בתורה היא דוגמת מחנה שכונה, וסביב לבימה ישיבת אנשים אצטבאות קבועים, דומה למחנה לוויה, ואח"כ סביב לזה רשות להלך, זה היה רשות הרבים, ואח"כ יושבין סביב לארבעה כותלי בית הכנסת דומה ממש לארבעה דגלים.

ומעתה כל איש ישראלי כאשר יבוא לבית הכנסת יתעורר לבבו כאשר יראה צורת המשכן ודגלים לנגד עיניו ממש, והדגל [מפה] הגדול הפרוס על הבימה הוא ג"כ לזאת הכוונה לעורר העם אשר כל צורת הבימה ובהכניס דומה ממש לדגלי מדבר, ע"כ.

וכאשר ניסו המתחדשים בתקופתו של החת"ס לשנות הצורה ולסדר את כל הספסלים לכיוון מזרח, ראו זאת גדולי הפוסקים כאיסור גדול לשנות, והחמירו בזה מאוד עד כדי כך שהחת"ס לא נכנס לבתי כנסת ששינו את הסדר ומאידך גיסא יש שהקילו.⁷

מדוע נשאו את מיטתו של יעקב אבינו ממצרים לא"י דרך המדבר, ים המלח, ועבר הירדן?

(ב,ב) **אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בָּאתָ לְבֵית אֲבֹתָם יַחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאַהֲל מוֹעֵד יַחְנוּ.**

וכתב רש"י: באות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאוהו ממצרים, שנאמר (בראשית נ"ב) ויעשו לו בניו כן כאשר ציוו, יהודה ויששכר וזבולון ישאוהו מן המזרח, ראובן שמעון וגד מן הדרום וכו'.

וצ"ב מה הרעיון שעומד מאחורי ציווי יעקב את בניו לשאת את מיטתו בדוגמת דגלי מדבר.

והנה בהלוייתו של יעקב אבינו כשנשאוהו ממצרים לחברון, כתוב: (נ"ג) **"וַיָּבֹאוּ עַד גֵּרֹן הָאֶסֶד אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וַיָּבֶד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאֲבִיו אֲבֶל שְׁבַעַת יָמִים"**.

וצ"ע שהרי הדרך ממצרים לחברון, לא עוברת דרך עבר הירדן, אלא דרך ארץ פלשתים, לכיוון באר שבע, עד חברון, ואיך הגיעו בניו של יעקב עם מיטתו לכיוון מזרח, לעבר הירדן.

ובהעמק דבר (שם) כתב שעשו כן כדי שיתווספו במהלכו הרבה ממואב וכנענים היושבים על יד הירדן, וכמו שמשמע במס' כלים (א,א), שדרך לסבב בנשיאה ממקום למקום עד שמגיע למקום קבורה והוא לכבודו של מת.

⁷ ועי' בזה בסי' לב העברי, ובשו"ת עצי חיים (לרמ"צ טייטלבוים זצ"ל או"ח סי' יא) ובשו"ת מהרש"ה (לרבי שמואל דוד יונגריין זצ"ל או"ח סי' יז-כ) ובס' מנהגי הקהילות (לרבי יחיאל גולדהבר שליט"א ח"א עמ' כא תע' יד).

ובחזון איש (שביעית סי' ג' סקכ"ז) גם העיר זאת, וכתב שמוכח מזה שלא היתה להם דרך לחברון ממערב אלא מצפון, ובאו כנגד הירדן, והפכו פניהם לדרום עד חברון, ועבר הירדן דכתיב היינו עבר הירדס המערבי.

וכותב החזו"א עוד ביאור: ואולי הלכו דרך המדבר ודרך ארץ אדום והקיפו ים המלח ועברו את הירדן ככניסת ישראל לארץ, ע"כ.

ונראה בס"ד לבאר את כוונת החזו"א, שבאמת היה ענין מיוחד שמיתתו של יעקב אבינו תהיה נישאת באותם מקומות שעם ישראל עברו מיציאתם מצרים עד כניסתם לארץ, שהמטרה בזה היתה להכין את המקום למעבר של עם ישראל שם לאחר 200 שנה, ולכן נשאו את מיטתו למדבר ולדרך ארץ אדום, עד לעבר הירדן המזרחי, ושם נכנסו לארץ עד מערת המכפלה.

ולפי"ז מובן מדוע יעקב ציוה את בניו שישאו את מיטתו באותה צורה כמו שעם ישראל חנו ונסעו במדבר, כי כל נשיאת מיטתו של יעקב ממצרים לארץ ישראל, היתה הכנה לנסיעתם של ישראל במדבר.

מה הקשר בין דגלי בני ישראל במדבר לאכילת אגוזים בראש השנה?

(ב,ב) **אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בָּאתָ לְבֵית אֲבֹתָם יַחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאַהֲל מוֹעֵד יַחְנוּ.**

הרמ"א (או"ח תקפ"ג) מביא שיש מדקדקים שלא לאכול אגוזים בראש השנה, ש"אגוז" בגימטריא חטא [חט], ועוד שהן מרבים כיחה וניעה ומבטלים התפלה.

ובמגן אברהם (סק"ד ע"פ ביאור המחצית השקל) כתב: **שבשיר השירים רבה** (פרשה ו אות כה) משמע ש"אגוזים" הם הגדולים, והקטנים נקראים "לוזים", ולכן לפי הטעם הראשון ש"אגוז" בגימ' "חטא", רק אגוזים אסורים, אבל "לוזים" מותרים, אבל לפי הטעם השני שזה מרבה כיחו וניעו שניהם אסורים.

דהמדרש שם על הפסוק (שיר השירים ו,יא) **"אל גינת אגוז ירדתי"**, מדמה את ישראל לאגוז: **"מה אגוז זה עשוי ארבע מגורות והסירה [העץ] באמצע, כך היו ישראל שריין במדבר ארבע דגלים ארבע מחנות, ואהל מועד באמצע."**

וכיון שרק האגוזים הגדולים גדלים כך ולא האגוזים הקטנים - ה"לוזים", על כרחך שהקטנים אינם נקראים אגוזים.

ובשו"ת מחולת המחנכים (לרבי ישראל דוד שלזינגר זצ"ל – ברטיסלב תר"ט, סי' ו עמ' סא ד"ה וכבר בארנו) הביא את דברי המדרש הנ"ל, והקשה שלכאורה כיון ששלמה המלך דימה את ישראל לאגוז, א"כ אדרבה רואים את מעלת האגוז וחשיבותו ומדוע אין לאוכלו ברה"ה, ואם נאמר שהולכין אחרי הגימטריא הרי כמו ש"אגוז" בגימ' "חטא" הוא גם בגימטריא "טוב", וא"כ אדרבה זה סימן טוב.

וכתב שם שבאמת כאשר עם ישראל היה בתפארתו, האגוז סימל את ה"טוב" ואת המשכן שהיה בתוכם, אולם

ידי מצוות פרו ורבו, ולפי"ז גם במלמד בן חבירו מקיים בזה פרו ורבו.⁹

ויש להעיר שלפי הצד שהוא כן מקיים מצוה, הרי בשביל לקיים את המצוה צריך בן ובת, ויש לדון האם צריך ללמד בת תורה (את הדינים והמצוות השייכות בה) ובזה נחשב כהוליד בת.

מה היה יחסו של הגר"א זצ"ל עם ילדיו?

(ג,א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דִּבְרַה־ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי.

וכתב רש"י: שהפסוק פותח ואלה תולדות אהרן ומשה, ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

וקשה מדוע באמת לא הוזכרו תולדותיו של משה, שהרי היו לו בנים אלעזר וגרשום.

ובפרדס יוסף ביאר זאת ע"פ הגמ' בזבחים (קב.) שמביאה את הפסוק (במדבר יב,טו) ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים. ומקשה הגמ' מי הסגירה, משה זר הוא ואין זר רואה את הנגעים, ואם תאמר אהרן, אהרן קרוב הוא ואין קרוב רואה את הנגעים.

ומקשה שם המהרש"א שמדוע לא אומרת הגמ' שמשה קרוב הוא, הלא אף הוא היה אחי מרים, ע"ש.

והביא שתי"ץ הבית ישראל מגור זצ"ל בשם הרבי מקאצק זצ"ל, שלא שייך לומר על משה שהוא קרוב, כי התעלה מבחינת איש, לבינת איש אלוקים, ולא שייך אצלו שום קירבה.

ולפי"ז כתב שגם כאן אצל משה רבינו איש האלוקים לא היה שייך ענין קרובה ומשפחה ולכן לא נזכרו תולדותיו הגשמיים אלא הרוחניים.

וראה בקובץ ישורון (יח עמ' תתצ) במאמרו של הרב אפרים קירשנבום שליט"א, שמביא מקורות על יחסו של הגר"א זצ"ל עם ילדיו, שנראה שלא דיבר איתם ולא היה בחברתם, ומאריך לבאר את הענין בטוב טעם, שכל ענינו ועיסקו היה מחמת חומרא של ביטול תורה ואין מדבריהם סתירה לפן נוסף. [אפשר לקבל המאמר במייל המצורף]

⁹ וראה בחיי עולם (לסטייפלר פל"א אות יז) שהביא את מאמר חז"ל זה של המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב **כאילו ילדו**, וכתב: וזו עצה יקרה לחשוכי בני ר"ל, להחזיק תלמיד חכם על הוצאותיו עד שיגדל להיות תלמיד חכם אמיתי ויהא נחשב בבית דין של מעלה כאילו הניח בן ממש.

עצה זו יכולה להועיל לא רק לחשוכי בני כד מובא בשמו של רבי שלמה היימן זצ"ל (בספרו חידושי רבי שלמה כתבים ותשובות עמ' רעו) לבאר את הפסוק "וראה בני לבניך" שהרי תכלית הולדת הבנים הוא כדי שייכלו בדרך התורה וכך מצינו במדרש (בראשית רבה פרשה מד) אברהם אמר רבון כל העולם אם אני עתיד להעמיד בני ולחכעיסך מוטב לי ואנכי הולך עירי"י, ואם כן אם אדם רואה שבניו אינם הולכים בדרך התורה ולא התקיימה בהם תכלית הולדתם צריך הוא לראות בניו אחרים לבניו, וזו הכוונה "וראה בניו אחרים לבניך" שהיו **לבניך**, על ידי שילמד את בן חבירו תורה או שיחזיק ויפרנס בניו של אחרים שהם לומדי תורה שעל זה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

כאשר גלו מארצם לבין האומות, ונחרב בית המקדש, נהפך האגוז מ"טוב" ל"חטא" – ועם ישראל מסובב בד' קליפות הנזכרות בספר תהלים (קח י-יב): "סבבני סבוני סבבני סבוני", כמו הד' קליפות שיש לאגוז, א. קליפה ירוקה ומרה מאוד, ב. עץ קשה מאוד ג. בתוך העץ יש קליפה אחת, ד. ועל המאכל עצמו דבוק קליפה אחת אשר קשה מאוד להיפרד ממנו,

וא"כ הד' דגלים והמשכן הרמזים באגוז, הם בגלות, ובמקום זה מסובבים בד' קליפות, ולכן יש להימנע ברי"ה מאכילת "אגוזים" דווקא, שהם מרמזים להנ"ל, ע"כ.

אמנם ממש"כ בספר חרדים (הקדמת המחבר) משמע שגם בזמננו יש לנו את בחינת הדגלים:

וז"ל: "שכאשר היה המקדש בירושלים שהוא באמצע ארץ ישראל, ועמו ישראל בארבע רוחותיו בארץ ישראל, היה זה כדגלים במדבר, כשתלי זיתים סביב לשלחנו, וכאשר פשעו בו, והרס השי"ת בעברתו המקדש, וזרה אותנו בארבע כנפות הארץ סביבות ירושלים מרחוק, אז בעומדנו להתפלל, פנינו נוכח המקדש, ממזרח וממערב מצפון וממערב, ואם כן עדיין אנחנו כדגלים, וגם אם הגופות רחוקות עדיין הלבבות קרובות, והיו עינינו ולבנו שם כל הימים"⁸.

המלמד את בן חבירו תורה – האם קיים מצוות פרו ורבו?

(ג,א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דִּבְרַה־ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי.

וכתב רש"י: שהפסוק פותח ואלה תולדות אהרן ומשה, ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

וכתב בנו של הנודע ביהודה בספר אהבת ציון (דרוש ט' ד"ה מה יקר) בשם אביו, דאם נחשב "כאילו ילדו" א"כ מקיים בזה מצוות פריה ורביה.

וכ"כ הגר"י ענגיל בגיליוני הש"ס, להוכיח ממ"ש בברכות (מז:.) אמר רבי אמי שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין לזימון, **ובתוספות הרא"ש** ביאר **שהלכה חשובה כשלישי**, מבואר שדברי תורה היוצאים מהלומדים חשיבי כגבירא.

אולם הגר"ש קלוגר (בהגיה על השו"ע אהע"ז ס"י א' סק"א), הסתפק בזה, דהביא מ"ש במגילה (י"ג ע"א), ובסנהדרין (י"ט ע"ב) שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, והסתפק האם מקיים בזה מצוות פרו ורבו.

ומסיק שתלוי במחלוקת הדרישה והט"ז (יו"ד רמ"ב) שדעת הדרישה שכל מקום שנאמר "כאילו" אין המוקש שווה אל המקיש, ואילו דעת הט"ז שהמוקש שווה אל המקיש, וא"כ לדברי הט"ז המגדל יתום בתוך ביתו יוצא

⁸ ועי' בהקדמת ספר "מחנה ישראל" לח"ח

איזה קדושה יש לבכור בזמן הזה גם לאחר שנפדה?

(ג'יב) וְאֵנִי הֵנָּה לְקַחְתִּי אֶת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר רָחֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם.

בזוהר הקדוש (פי' נשא קמו: ע"פ מתוק מדבש) כתוב שכהן הרוצה לפרוש ידיו ולישא את כפיו צריך שיתווסף קדושה על קדושתו, דהיינו שצריך לקדש וליטול ידיו על ידי מי שהוא קדוש, והקדוש הוא הלוי שצריך הכהן ליטול ידיו מידי של הלוי, כדי שאותה נטילה תהיה קדושה נוספת על קדושתו, אבל אם יטול על ידי ישראל אין בו כח להוסיף קדושה על קדושתו.

הבית יוסף (אור"ח סי' קכח) הביא את דברי הזוהר, וכן פסק בשו"ע (שם סעי' ו') שהלוי יוצק מים על ידיהם.

והב"ח שם, כתב שראה במחזור ישן בשם מהר"י מולין, שכשאין בבית הכנסת לויים היכולים ליטול את ידי הכהנים, יכולים בכורים ליטול את ידי הכהנים משום **שגם להם יש קדושה קצת**¹⁰.

ובכף החיים (אות מ') כתב שלא ראה מי שנוהג כן, ונראה שסומכין על פשט דברי הזוהר דמשמע דווקא לוי, ואם אין לוי שיטול כל כהן לבדו.

והמג"א (שם סק"ז) כתב שמשמע מלשון הב"ח שדווקא בכור מאם שהוא פטר רחם יטול את ידי הכהן, אבל בבכור לאב לא מצינו בו בזמננו קדושה¹¹.

מה הטעם שבכור מקבל "פי שנים" בירושא?

(ג'יב) וְאֵנִי הֵנָּה לְקַחְתִּי אֶת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר רָחֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם.

כתב ה"חזקוני טעם חדש מדוע בכור נוטל בירושא פי שנים: "שהבכורים לא היו ראויים לנחלה כדי שלא יהא להם עסק בדבר אחר אלא רק בעבודת הקב"ה, ויהיו זריזים ומלומדים בה, ומשנלקחו הלויים במקומן צוה הקב"ה שלא תנתן ללויים נחלה, אך המעשרות ינתנו להם, ולפיכך נוטל הבכור פי שנים חלקו הראוי לו **וחלק הראוי ללוי**", ע"כ.

והרמב"ם ב"מורה נבוכים" (ח"ג פי' מב) כתב שיבכר הגדול שבבניו, מפני שאהבתו קודמת.

ובמשך חכמה (שמות ד, כב) כתב שהטעם שבן בכור נוטל פי שנים, משום שהוא עשה אותו אב.

¹⁰ והביאו המשנ"ב (סק"ב) וכ"כ **הבן איש חי** שנה א' פר' תצוה אות ז', וכן כתב בשי"ר **כנסת הגדולה** (הגהת בית יוסף אות ג') שהנהיג באיזמיר בק"ק פריטגאל, **ובהליכות שלמה** (מרשימות הגרש"ז אויערבאך זצ"ל הל' תפילה פ"י אות ט) כתב שיש לנהוג כן.

¹¹ ועי' בעטרת זקנים שם, ובמועדים וזמנים ח"ז סי' קסט

ובהערות יד לחכמה (שם על המשך חכמה) הביא מס' "כתבי אבא מארי" (להגרש"ד ואלקין זצ"ל) שהקשה ע"ז, שהלא גם בת תחילה עושה אותו לאב ולכן גם לה היה שייך איזה יפוי כח לפי סברא זו, ועי"ש מש"כ בזה¹².

האוכל מסעודת פדיון הבן כאילו צם פ"ד תעניות - מה המקור לזה?

(ג'מט) וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת פֶּסֶף הַפְּדִיּוֹם מֵאֵת הָעֶדְפִּים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם.

בספר אילנא דחיי לרמ"מ מרמינוב זצ"ל כאן כתב: שהעולם טועים במה שאומרים שהמקור שסעודת פדיון הבן נחשבת כפ"ד תעניות נמצא באיזה ילקוט או מדרש, אבל באמת אינו זה נמצא בשום מקום.

רק נובע ממה שאמר **מוהר"ם מנעשני זצ"ל** שבשאר המקומות שדיברה תורה על כסף בענין הפדיון, מוזכר את ה"יו" לפני ה"י", כגון לעיל (פסוק מ"ו) "ואת פדויו השלשה", אולם כאן שכתוב "כסף הפדיוס" ב"י" לפני ה"יו" שהוא אותיות פ"ד יוס, בא לרמז על זה שסעודת פדיון הבן עולה כמו פ"ד תעניות שצם פ"ד ימים.

ובס' אוצר פדיון הבן (ח"ב עמ' תפו) מביא שמועה מהאסטרונבצא זצ"ל דהא דמקובל **דכאילו** התענה פ"ד תעניות הני תעניות לא מועילות אלא על עבירות שכתבו בהם **כאילו**, וכגון **כאילו** עובד ע"ז וכדומה, וחישב וספר פ"ד פעמים בש"ס שנאמר **כאילו** לרעה.

באוצר טעמי המנהגים (עמ' תל) מביא בשם ס' עדות לישראל, שלפיכך מחלקים שום בסעודת פדיון הבן, מפני שאפשר במעט ממנו לתבל תבשיל שלם ולשתף רבים מסעודת הפדיון.

באיזה סכנה נמצא הבכור לפני שפודים אותו?

(ג'נא) וַיִּתֵּן מִשָּׁה אֶת פֶּסֶף הַפְּדִיּוֹם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל פִּי ה' כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה.

בבבא קמא (פ') מצינו שקראו ל"פדיון הבן" "ישוע הבן" וברש"י כתב: שהוא משתה שעושין לפדיון הבן בכור, ישוע מתרגמין פורקן כמו פדיון, ו**מספרת הגמ'** (שם ע"ב) מעשה שהגיע זמן לפדות איזה בכור והתמהמהו ולא פדאוהו מיד, ובא חתול וקטע את ידו של התינוק.

ענין זה שהתינוק הנפדה יוצא מכלל סכנה, מובא בהקדמת הזוהר (ח"א יד.) שמביא את המצוות שרמוזות בתחילת פרשת בראשית, והמצוה הי"ג הרמוזה ב"וירא אלהים את כל אשר עשה" היא מצות פדיון הבן.

שהיא כדי לפדותו מהמקטרג התובע וטוען לפני הקב"ה הרי הבכור שלך וא"כ קחהו אליך וסלקהו מהעולם, אבל כשפודה את בנו שוב אין לו פיתחון פה לקטרג, שיש ב' מלאכים ממונים א' ממונה לתבוע שכר עבור המצוות וא' ממונה לתבוע מיתה בעונש העוונות, ועומדים אלו ב' מלאכים.

¹² ויש עוד טעמים מהאריז"ל, עי' **שער הפסוקים** פי' וירא, ובשם משמאל פי' כי תצא

המלאכים להשגיח במעשים של האדם, וכשפודה האדם את בנו מיד הממונה על המוות הרוצה להמיתו, שוב לא יכול לשלוט ולקטרג עליו, עיי"ש.

ובספר חסידים (אות שלד) מביא מעשה בבחור אחד שהיה נוטה למות, אמר "תפדוני", וכך היה צועק, אמרו לחכם מה הוא אומר, אמר להם שמא הוא בכור, אמרו כן, אמר להם לפדותו ויחיה, מיד נתנו לכהן ה' סלעים ויחיה כ"ה שנים.

ובס' אוצר יד החיים (סי' תשכ"ט), דן על השאלה שהכהן שואל את אבי הבן "מאי בעית טפיי", וכבר תמיהו כולם מאי שאלה היא זאת, וכתב שע"פ הזוהר שהבכור כל זמן שאינו פדוי נמצא בסכנה וברשות הסטרא אחרא, מ"מ לא תהא כוונת האב לפדותו רק משום זה, אלא יעשה כן לקיים מצוות בורא,

וזאת היא שאלת הכהן "מאי בעית טפיי" "בעית" מלשון "ירא", דהיינו על מה אתה ירא יותר, על ביטול מצות עשה או על הסכנה.

האם אדם יכול לשלוח "לוי" לעשות פדיון הבן בשביל בנו?

(גמא) ויתן משה את כסף הפדיון לאהרן ולבניו על פי ה' כאשר צוה ה' את משה.

הרמ"א (יו"ד סי' שה סעי' ז) הביא את שיטת הריב"ש שאין האב יכול לפדות את בנו עיי"ש שליח.

אולם הש"ך (סקי"א) הביא מגדולי הפוסקים שחולקים עליו, וסוברים שאפשר לעשות שליח.

ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' רצו) דן האם כהן ולוי יכולים להיות שליחים לפדיון הבן, שהרי הם אינם שייכים בפדיון.

וכתב: "נראה לי פשוט, כיון שכהן ולוי הם במצוות עשה לפדות בכורי ישראל, ואפי' ציבור שכולם לויים ויש ביניהם בכור ישראל מחוייבים לפדותו מממון עצמן, א"כ נעשים שלוחים לפדיון בכורים גם כן"¹³.

ובשו"ת מהרי"א (לרבי יהודה אסאד זצ"ל - יו"ד סי' רסה ד"ה אמנם) מוסיף עוד ב' טעמים מדוע לוי יכול להיות שליח לפדיון הבן,

א. שבפרשתינו מובא שתחילת פדיון הבכורים היה עיי"ש הלויים נכנסו בקדושת תחתם, וא"כ יש לומר שהלויים יש להם מעין קדושת הבכורים לעולם, ושפיר שייכים בבחינת "בכור" והילכך ישנם בשליחות¹⁴.

ב. שכתוב "ויתן משה את כסף הפדיון לאהרן ולבניו", ונמצא שמשה היה השליח של כל ישראל לפדיון, ומשה היה לוי, מוכח ששליחות בפדיון הבן שייכת גם בלוי.

לוי שתפקידו לשוור בכלי ושורר בפה וכן להיפך - האם חייב מיתה?

(ד"ר) וזאת עשו להם וחיו ולא ימתו בגשתם את קדש הקדשים אהרן ובניו יבאו ושמו אותם איש איש על עבדתו ואל משאו.

כתב הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ג ה"י ע"פ ערכין יא:) שהלויים מוזהרים שלא יעשה אחד מלאכת חבירו, שלא יסייע המשורר לשוער, ולא השוער למשורר, שנאמר "איש איש על עבודתו ואל משאו".

מבואר שכאשר עושה לוי אחד את עבודת חבירו חייב מיתה, ודווקא בעבודה אחרת לגמרי, ומשמע שמשורר בפה אין לו איסור כלל לשיר בכלי וכן להיפך.

אולם מצינו חידוש גדול בדברי רש"י (בפירושו על בראשית רבה פרשה כג אות ג' ד"ה כל תופש) שכתב שאותן הלויים המשוררין בפה לא ישירו בכלי, ואותן המשוררין בכלי לא ישירו בפה, שאין זה נכנס באומנות חבירו דכתיב ביה מיתה, "וזאת עשו להם וחיו ולא ימתו בגשתם את קדש הקדשים אהרן ובניו יבאו ושמו אותם איש איש על עבדתו ואל משאו", וסמוך ליה "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו", שלא יהיו נבלעים ומעורבבים זה באומנות חבירו אלא זה ינגן בכלי וזה ישיר בפה כדי לערבב את הנעימה", וזה שייסד הפייט "שירת ערבוב לערב שיר ניב הפה לערבב" – זה בפה וזה בכלי, ע"כ.

שמעתי מחכ"א שסיפר על הגר"ד הלוי סולוויצ'ק זצ"ל ראש ישיבת בריסק בירושלים, שמנהגו היה מידי פעם לעמוד בפתח בנין הישיבה כדי לשמור על הבחורים שיגיעו בזמן לסדרי הישיבה, פעם אחת ניגש אליו בחור חריף אחד, ואמר לו בלשון מליצה: "הראש ישיבה שהוא לוי ועומד בפתח הישיבה לשמור, זה בבחינת "משורר ששיר"!!!¹⁵

איך הבעל קורא מסיים את קריאת הפרשה בפסוק "ולא יבאו לראות כבלע את הקודש ומתו" חרי יש לסיים בדבר טוב?

(ד"ר) ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו.

הרמ"א (או"ח סי' קלח סעי' א) כתב שהקורא בתורה יכול שיתחיל תמיד לקרוא בדבר טוב, ויסיים בדבר טוב.

ובשו"ת רב פעלים (לבעל הבן איש חי זצ"ל ח"ד או"ח סי' מב) נשאל איך מסיים הבעל קורא בסוף פרשתינו בפסוק "ולא יבאו לראות כבלע את הקודש ומתו", הלא אין מסיימין הסדר בדבר רע.

והשיב שכיון דאחר סיום הפרשה מברך העולה ברכת התורה שהיא תקנת חז"ל אנשי כנה"ג, והיא חיוב על האדם, א"כ ברכת התורה הוא הסיום, ואפי' שהחזן קורא והעולה מברך, כיון דצריך להטות אזניו אל הברכה ולענות אמן, השומע דינו כקורא.

מיהו הלומד שנים מקרא, שאינו מברך אחר קריאתו, כשיגיע לא יסיים, "ומתו" וישתוק, אלא יאמר פסוק א' מפרשה שניה שאחריה, או פסוק א' ממה שקרא, וג"כ יאמר אותו שנים מקרא ואחד תרגום.

¹⁵ כידוע שאבי משפחת סולוויצ'ק היה שם משפחתו סג"ל שזה ר"ת סגן לוי, ושינה שמו לסולוויצ'ק שזה ציפור משוררת, ושמעתי מאחד, שאותו תלמיד שאמר להגר"ד "משורר ששיר", התכוון גם לזה שמ"סולוויצ'ק" הוא חזר להיות "סגל".

¹³ ועיי' פתחי תשובה שם סקט"ז

¹⁴ ועיי' בדרשות רבינו יונה פ' מקץ